

Sobor Antal:

Az idő rajzai

(Naplójegyzetek)

Valaki az ujján számlálva magyarázza: Kölcsey undok viperafajzatnak nevezi kortársait, Vörösmarty sárkányfog-veteménynek tartja az embereket, kikre el van vesztegetve szív és ész. Kortársunk, Szent-Györgyi Albert sincs jobb véleménnyel: örült majomnak titulálja az embert.

*

Egykor használt göncöt, cipőt kihordtam Akarattyára, hogy majd jó lesz a kertben, télen is, nyáron is. Egész csinos gyűjtemény állt össze a vásott holmiból. Most azon kapom magam, hogy télen-nyáron turkálók, válogatok benne: hiszen ez vagy az még jó lesz itthon utcai használatra, csak kicsit ki kell glancolni. (Még ajándékozásra is telik belőle: nálam jóval idősebb nyugdíjas a vonatban megkérdezi, hányas lábam van, mert ha volna viseltes lábbelim, ne dobjam el, ő még elhordja.) Egyébként gyerekkoromban, a háború előtt, ha valami után ácsingóztam (cipő, ruhaféle), és kérlelni kezdtem, hogy vegyék meg, folyvást azt hallottam, megvesszük, fiam, de várjál, mert olcsóbb lesz holnap, még olcsóbb holnapután. És megkaptam, mert valóban olcsóbb lett. Ma így kiáltunk föl, ha kell valami: jaj, ha lehet, vedd meg ma, mert drágább lesz holnap!

*

Az öregember szemetes kukától kukáig jár, emelgeti a tetőt, keresgél, matat az edényekben. Abból a nemzedékből való, amelynek tagjai a háború kitörésekor voltak fiatalok; a moziban a *Halálos tavaszt* nézték, Jávorról és Karádyval, amikor pedig bevonultak katonának, szerenádot adtak a lányok ablaka alatt. Rémlik, mintha ismerném is: valaha jobb napokat látott, ez látszik egész tartásán, éber arcán, gondosan fésült zöldes-ős haján. Talán iparosféle vagy kishivatalnok volt, most pedig mint hajléktalan rója az utcákat, szutykos szatyrával.

Nicsak! Valami érdemlegeset talált, máris mohón eszik a kuka fölött, kenyeret, parizert vagy rántott szeletet. Kapkodva, gyorsan fölfalja, aztán elsiet szaporán. Mint aki szégyenkezik vagy rossz fát tett a tűzre.

Igen, most már tudom: csakugyan ismerem őt. Az ő esküvői képe volt valaha a fényképész kirakatában, fehér fátylas, mirtuszkoszorús feleségével. Az ötvenes években egyszer moziból kijövet a fülem hallatára azt mondta a feleségének: – Megállj, egyszer majd beülünk valami fényes, nagyon előkelő étterembe, és kaviáros, pezsgős vacsorát rendelünk...

*

A zsíros kenyér...

Az ötvenes években diákkorom fő tápláléka. Most megint szeretjük – uzsonnára, vacsorára. Örök visszatérés. Egyetemistaként, ha Pestről hazajöttem Fehérvárra, kaptam egy-egy dunsztosüvegre való zsírt. Anyám azt hitte, szegény, hogy elegendő lesz két-három hétig, de a java már az első este elfogyott a kollégiumban. Diáktársaim csupasz karéj kenyérükkel fölsorakoztak az üveg előtt, még a szomszéd szobából is átjöttek. Másnap már csak az üveg alját kotorásztuk a késünkkel. Harmadnapon aztán már én álltam sorban egy másik zsíros edény előtt.

*

Olvasom, hogy a kozmetikai világcégek olyan krémet hoznak forgalomba, amely a bőrre kenve azt a hatást kelti, mintha jól leburnult volna az ember. Férfiak részére kiegészíthető olyan kenőccsel, amely borotválkozás után az arcon a „sportos” barnaság látszatát kelti. Ez a „sportosság” most divat a ruhaviseletben is, férfiak és nők részére egyaránt. Bárki úgy öltözhet, mintha sportoló lenne. Lehetsz keszeg, nyeszlett, nyamvadt vagy pohos, hájas, a ruha segít, sportembert varázsol belőled. Már csak a baseballsapka hiányzik a fejedről. És mennyi MINTHA-kelléket kínál még a világ, amitől olyan lehetsz, amilyen nem vagy!

*

Piros lámpánál lépek le türelmetlenül az úttestre. Ahogy meglódulok, látom, hogy átellenben is lelép egy idős nő. Csaknem elgázolja az ellentétes irányban robogó autó. Dermedten megállok. Az idős asszony is áll meredten, falfehéren. Ezt megúsztuk. Mindketten. Ezentúl eggyel több figyelni való a lámpánál: nincs-e valaki az ellenkező oldalon, akit lelépésre készítenék?

*

Fölöttünk fényes üstökös jártja égi útját. Először az esti utcáról lessük meg, aztán már szobánk ablakából is meglátjuk, ha felhőtlen idő van. „Fenséges Niobéja az égboltnak” – bukkanunk „párjára” Vajda János híres üstökös-versében. Az üstökös kapcsán szól a hír egy San Diego-i esetről: számítógépes szakemberek szektája csoportos öngyilkosságot követ el, mert úgy tudja, hogy ez az üstökös pajzsként szolgál a közeledő ufónak, amely értük jön a Földre, hogy elvigye őket a „másvilágra”, hitük szerint a Siriusra.

*

Az első orosz űrhajósok, amikor visszatértek a Földre, állítólag arról beszéltek, hogy a magasságban sehol nem találták az Istent. Ez olyan, mintha az agy- vagy szívsebészek arról nyilatkoznának a műtét után, hogy íme, megint alaposan szétszedték az embert, de sehol sem találták benne a lelket.

*

Eddington szerint: „A Föld a mindenség Betleheme.”

*

Egy könyvre:

Kár, hogy az érzékeny és finom rajzok közé versnek szánt, érdektelen szövegek ékelődnek.

Egy másikra:

Kár, hogy a finom és érzékeny versek közé kusza kapirgálással rajzok keverednek.

*

Olvasom az újságban, hogy a „fölösleges” újszülöttek részére az egyik kórház „fészket rakott” a bejárat mellé, hogy az anyák ne hagyják szanaszét kisdedeiket, valahol bokrok alján, mellékhelyiségekben. Már tettek is a meleg, inkubációs fészkekbe gyereket, egészségeset, szépet. Csak remélhetjük, hogy a csecsemőmentő berendezést nem lopják el a kórház kapujából.

*

Megdöbbentő adatra bukkanok: ma minden ötödik gyerek házasságon kívül jön a világra.

*

„Az erkölcsi törvény úgy ragyog fölöttünk, mint a csillagos égboltozat” – írta a XVIII. században Kant. Most sötét felhőzet terjeng fölöttünk – olvasom az újságban –, de azért fölötté az égbolt ragyog.

Ahogy a jó pap holtig tanul, úgy a jó paptól holtáig tanul az ember.

*

A musical-ben szeméttelap szutykos gödrei között ordít egymásnak válogatott trágárságokat a férfi és a nő. Még mutogatnak is hozzá. Régen az operettben a nő, a tündökletes hölgy a kastély parkjában áriázott finoman az előtte térdeplő férfinak, a frakkos gavallérnak, aki visszaáriázott neki, szintén finoman. A nézők pedig könnyezve gyönyörködtek bennük. Egyesek azt állítják: a musical a mai idők operettje.

*

Nincs dráma, nincs tragédia: színházai be is csukhatnak – panaszoják sokan. Nincs megrendülés, nincs katarzisz. Csak rémes és ijesztő hírek vannak. A valahai abszurd, az „action gratuite” is köznapi és útszéli atrocitás lett mára.

De hol a regény, hol a novella? Még talán a vers tartja magát...

*

Színházi rendező panaszoja, hogy az ifjabb és ifjabb nemzedékek hallani sem akarnak Shakespeare-ről, Csehovról, Madáchról, úgy futnak előlük, mint ördög a tömjénfüsttől. Nem tudom, igaz-e ez, vagy csak igazolás akar lenni a pénzes bőv리라.

*

Valaki azt fejtegeti nekem, ha az ember nem képes eligazodni a való világban, begabalyodik a transzcendens babonák gubancos hálójába. Másvalaki Chestertont idézi: „Amikor az emberek nem hisznek többé istenben, nem úgy van, hogy semmiben sem hisznek, hanem úgy van, hogy mindenben hisznek.” A harmadik a lengyel Kolakowsz-kira hivatkozik: „Ha Isten nem létezik, akkor minden megengedett.”

*

Az internet világában a *sulinet* megváltó programját hirdetik egyesek, és sokan hisznek nekik. Akik nem tudják, hogy előbb azt kellene megtanítani: ne hazudj, ne lopj, ne ölj! Ha ezt a “programot” valóban megtanulná az ember, az lenne a megváltás. És még a *sulinet* is több lenne általa, s több az internet világa.

*

Vélhetően jogállamot csak erkölcsös emberek közössége teremthet. Aminthogy erkölcsnek, törvénynek érvényt csak jogállam szerezhet.

*

Hogy *hit és tudomány* nem szükségképpen áll egymással szemben, ez mára már nem vitatott dolog. Erről beszélt már Prohászka is, később XII. Pius pápa egyik enciklikája ítéli elfogadhatónak az evolúció elméletét; II. János Pál pápa pedig nemrég elismerte, hogy az élővilág evolúciója nem tekinthető pusztán elméleti tanításnak. És most mit ad Isten? A tudomány kezdi cáfolni az emberré válás évmillióinak evolúciós folyamatát, olyan régészeti, őslénytani fölfedezéseket, megállapításokat tesz, hogy a Föld, az ember, az állat- és növényvilág “egyszeri teremtés”, tehát devolúció nyomán keletkezett. Ez a “neokreacionista” elmélet – sokak szerint – korunk csöndes gondolati forradalma.

*

Hamvas Béla írja:

„Az ember le tudja győzni a fizikát. A metafizikát soha.”

*

A vonatban olvasni próbálok, de lehetetlen. Olyan hangos terefere támad, hogy oda kell figyelnem. Arról beszélnek körülöttem, hogy ki hova való. Az egyik kanizsai, a másik ceglédi, és kiderül, hogy ismerik egymás rokonait, akik részben kunszentmártoniak,

másrészt zsiraiak. Egy marosvásárhelyiről és egy trencsényi születésűről megtudom, hogy nagyszüleik Dél-Tirolban, illetve Cleveland-ben éltek.

Az emberek megélenkülnek, ha arról esik szó, ki hova való, kinek hol él a rokonsága, ki ismeri valamelyik barátját, osztálytársát, munkatársát. Izgalomba jönnek, egymás szavába vágva sorolják a helyeket, a neveket, mint ezek is itt körülöttem, vég nélkül. Közben eszegetnek, kínálják egymást tasakból, táskából.

Irigylem őket, de mire én is szóhoz jutnék, le kell szállnom, pedig szívesem elmondanám, hogy egyikük enyingi retyerutyáját én is ismerem.

*

A "fölgyorsult magyarságpusztulásról" olvasok - ijesztő adatokkal cikkeznek a lapok. Készül is az "összmagyarság vitálstatisztikai helyzetképe", amit majd minden fórumra megküldenek, itthon és külföldön.

*

B. sokat mesél szülőfalujáról, amely néhány száz lelket számlál a Duna mentében, a rokonságról, a szomszédokról, férfiakról és nőkről, fiatalokról és öregekről. Szinte az élet minden jelenségére onnan meríti a példát, a mintát, mintha abban a faluban "minden" megtörtént volna.

Valójában meg is történt. A legapróbb faluban is megtörténik minden fontos dolog, ami a bibliai idők óta megtörténhet az emberekkel.

*

Szobrászról hallok, aki rendre elássa szobrait, mert senkinek sem kellene. A földbe rejtí hátt műveit, talán abban bízva, hogy egy jobb kor majd föltárja, és mint értékes leleteket, becsülni kezdi őket.

*

Még emlékezünk az ártatlan bárányra, amelyik az újságok lapjairól bámult ránk, és rögtön fenyegető réme lett a világnak. Ő volt Dolly, az első klónozott birka. Kezdetben növényt klónoztak. Most pedig már állatot is. Következik az ember? Ez ellen fölemeli szavát a római pápa és az Egyesült Államok elnöke. Egyesek szerint embert klónozni nem lehet. Mások szerint lehet, de nem szabad. Hogy mi lesz, az egyelőre a laboratóriumok és a klinikák titka.

*

Malraux szerint:

„A XXI. század vagy vallásos lesz, vagy egyáltalán nem lesz.”

*

Kertünkben őrgébics jár. A terasz előtti kis almafa alját látogatja, mert oda szórjuk a morzsát, az apróbb konyhai hulladékot. T.-ék jelentik a szomszédból, hogy náluk is őrgébics jár, egyenesen a teraszra száll, néha még akkor is, ha valamelyikük kint ül. Éberem, mozgékonyan kutatja az asztal alját, ételmaradékot keresgél.

Vajon egy és ugyanazon madár látogat bennünket?

*

A végtelen tér és idő kereszteződésének parányi közében, amit emberéletnek nevezünk, mit is tartsunk a legfontosabbnak? Tanulj és gyakorolj alázatot és irgalmat! (Ha magad is részesülni kívánsz benne.) Több belátás és türelem. Mondhatnám: több mosoly és közöny...

*

Évek múltán is elő-elővesz a nikotinéhség. Álmodom is a cigarettával. Meg is kellene kérdeznem az orvosokat, hogy egyszerezegyszer rágyújthatok-e álmomban?

*

„Az ember fáj a Földnek” – írta Vörösmarty 1846-ban, és nyilván a korabeli társadalmi zavarokra, az erkölcsi hanyatlásra gondolt. Mára a *Föld fájdalma* a természet katasztrófa fenyegetéseivel bővült. Mára bolygónk lakóinak száma háromszorosára nőtt Vörösmartyék óta, a világgazdaság több mint húszszorosára, az ásványi tüzelőanyagok (szén, olaj, gáz) fölhasználása a harmincszorosára, az ipari termelés ötvenszerezésére emelkedett. E növekedés zöme a II. világháború után, 1950 óta következett be. Közben a levegő, a víz, a talaj állapotában súlyos károsodás keletkezett. Ez a megállíthatatlannak mondott növekedés mára a globális klímaváltozás rémével fenyeget, amely egyrészt sivatagi szárazságot, másrészt özönvízi áradásokat okoz; a sztratoszféra ózontartalmának csökkenése, az ún. ózonpajzs elvékonyodása pedig kozmikus eredetű károsodást jelent az élő szervezetekre. A legpesszimistább előrejelzések a természeti katasztrófák nyomán egyenesen ökoháborúktól, ökodiktatúráktól tartanak.

A mai tudomány “reménykedve aggódik” a világeért. A professzor (az egyik aggódó) a környezet ellen elkövetett bűneinket égre kiáltónak tartja.

- Domine miserere nobis! - imádkozhatunk világszerte.

*

Fölöttünk a júliusi kék ég. Ülünk a diófa alatt, asztalunkon rizling borocska, ásványvíz. Minő klasszikus helyzet: a boldog béke idillje! Ez nem vics, valóban idilli most körülöttünk minden. Ma, ezen a délutánon. Ebben az órában, ebben a percben. A sűrű kert a virágok özönével: dália, leander, jukka, rózsza, hortenzia, margaréta és muskátli, sok muskátli. Itt a szőlő lugasa, a fiatal almafa, odébb, a fal tövében a füge bokra. Hátral pedig a veteményes, aztán a meggyfák, barackfák, körtefák.

A pázsiton délutáni fény fekszik, hosszú, mélyzöld árnyékkal. A kutya föl-alá jár, valami ismeretlen örömtől hajtva meg-meghemperedik a fűben. Néha idejön, kéz alá, dörgölődzik, várja, hogy megmarkolásszuk nyakán a laza bőrt, simogassuk selymes szőrét. Csönd van, csak a madarak csicseregnek. Nyár van, nagy nyár...

Seid Hasanefendic-Trabzon (Bosznia-Hercegovina): Egyiptomba vezető út (2002. - Lendva)